

ACTIVITATEA FILIALEI BIHORENE A COMISIEI ROMÂNE DE ISTORIE MILITARĂ (1985)

de
VIOREL FAUR

Desfășurînd o intensă activitate, filiala bihoreană a Comisiei Române de Istorie Militară — despre ale cărei preocupări din anul precedent au apărut unele comentarii în revista *Familia*¹ — s-a afirmat ca un factor dinamic al vieții științifice locale, efectuînd o eficientă propagandă a adevărilor istoriei naționale și îndeplinindu-și, cu promptitudine, programul pe anul 1985, aprobat de membri într-o ședință convocată anume pentru a-l valida. Cum acest an a fost bogat în evenimente aniversare s-a acționat, cu deosebire, în direcția marcării lor prin simpozioane de o bună ținută științifică și politică.

Seria unor asemenea manifestări a fost inaugurată la 24 ianuarie 1985 de simpozionul: *Unirea — expresie a forței și vitalității națiunii noastre*. Acesta a fost organizat de filiala bihoreană a C.R.I.M. în colaborare cu Muzeul Țării Crișurilor și Casa Armatei. A fost deschis de Traian Bondar (șeful Secției de propagandă a Comitetului Județean Bihor al P.C.R.), care a prezentat expunerea: *Secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu — eminent militant revoluționar și înflăcărat patriot, ctitor de istorie dreaptă și demnă*. Au mai fost susținute următoarele lucrări: *Unirea Moldovei cu Muntenia — eveniment istoric determinant în procesul plămădirii statului național unitar român* (dr. Viorel Faur), *Revista „Familia“ despre Alexandru Ioan Cuza* (Corneliu Crăciun) și *Mărturii despre ecoul Unirii Principatelor în Transilvania* (Cpt. Ioan Țepelea).

O inițiativă notabilă a conducerii filialei a fost, incontestabil, organizarea celui dintâi simpozion consacrat exclusiv fenomenului militar, cu accentul pe experiențele locale în această direcție. El a avut ca problematică *Aspecte ale istoriei militare. Contribuții bihorene* și s-a desfășurat la 28 februarie 1985, în Casa Armatei. Consemnăm lucrările cuprinse în programul manifestării respective: *Cuvînt de deschidere* (Traian Bondar), *Armata la români. 2000 de ani de lupte pentru apărarea gliei străbune, a libertății și independenței poporului* (General maior

¹ Viorel Faur, Ioan Țepelea, *O filială bihoreană cu rodnică activitate*, în *Familia*, 1985, nr. 2, p. 6.

Nicolae Șchiopu), *Unelte și arme din epoca pietrei descoperite în Crișana* (Doina Ignat), *Fortificații tracice din epoca bronzului în Crișana* (dr. Nicolae Chidioșan), *Sistemul central-european de apărare a Daciei libere (pre-romane) (I)* (dr. Sever Dumitrașcu), *Contribuții cu privire la campania otomană din anii 1658—1659 în Transilvania* (dr. Liviu Borcea), *Strategia și tactica apărării gliei strămoșești în evul mediu românesc* (Octavian Nazadt), *Noi documente privitoare la urmările prezenței în Bihor a trupeilor austriece în timpul războaielor lui Horea* (Gheorghe Gorun), *Contribuții în legătură cu intrarea armatei române, în aprilie 1919, în Oradea* (dr. Mihai Drecin), *Oastea lui Horea* (Col. Andrei Sava), *Divizia 11 Infanterie pe frontul antihitlerist* (Lt. col. Nicolae Bochiș), *Contribuții documentare referitoare la acțiunile Diviziei „Tudor Vladimirescu” în luna septembrie 1944* (Dr. Viorel Faur, Valeriu A. Giuran) și *Documente și mărturii străine privitoare la lupta poporului român pentru apărarea ființei proprii și unității naționale*² (Cpt. Ioan Țepelea). În aceeași zi a fost lansat, în prezența Col. dr. Gheorghe Tudor — din partea Comisiei de coordonare — primul volum al *Istoriei militare a poporului român* (Editura Științifică și Enciclopedică), vastă lucrare de sinteză, care a fost recenzată de dr. Viorel Faur. De remarcat faptul că simpozionul, datorită receptivității de care a beneficiat, a fost reluat, peste câteva zile, în sala Casei de Cultură, a Științei și Tehnicii pentru Tineret din Oradea, participând un număr impresionant de ofițeri și subofițeri. Putem afirma că a fost una dintre cele mai reușite activități³ ale filialei bihorene a C.R.I.M., remarcabilă prin conținutul ideatic și noutatea datelor științifice comunicate de autori, evident într-o interpretare competentă.

Pentru a întări contactul cu veteranii de război din Oradea și județul Bihor, filiala bihoreană a C.R.I.M. a organizat la 13 martie 1985⁴ o întâlnire cu aceștia, care a avut ca obiectiv să stabilească o colaborare fructuoasă în vederea strângerii de obiecte și documente originale care le-au aparținut, pentru a realiza cu ele o expoziție într-una din sălile Casei Armatei. Discuțiile au fost deosebit de fructuoase, veteranii de război prezenți dovedind o exemplară promptitudine față de o asemenea idee, în scurt timp adunându-se un important material documentar.

Un moment deosebit în activitatea filialei l-a constituit simpozionul dedicat celei de-a 40-a aniversări a victoriei asupra fascismului și zilei independenței României, care s-a desfășurat la 23 aprilie 1985 în sala mare a Cabinetului Județean Bihor pentru Activitatea Ideologică și Politico-Educativă⁵. Lucrările simpozionului au fost deschise de dr. Gheorghe

² Vezi și articolul *Filiala Bihor*, apărut în *Lupta întregului popor*, 1985, nr. 2, p. 62. De menționat și faptul că trei comunicări care au figurat în program (la punctele 9—11) nu au fost susținute de autorii acestora.

³ A mai fost susținută, cu acest prilej, comunicarea: *Documente bihorene privind starea de spirit a soldaților români în perioada 1940—1944* (Ioan Popovici).

⁴ *Întâlnire cu veteranii de război*, în *Crișana*, 1985, nr. 11 820, p. 4; *Ibidem*, nr. 11 819, p. 3.

⁵ Simpozionul a fost organizat în colaborare cu: C.C.E.S. al Jud. Bihor, Comisia Județeană Bihor pentru Răspîndirea Cunoștințelor Științifice și Tehnice, Muzeul Țării Crișurilor, Casa Armatei și filiala Bihor a Arhivelor Statului.

Suciu, președinte al C.C.E.S. al jud. Bihor. Au fost susținute lucrările: *Contribuția României la războiul antihitlerist în opera tovarășului Nicolae Ceaușescu* (Col. Andrei Sava), *Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din august 1944, deschizătoarea unei noi etape în istoria multimilenară a României* (Col. dr. Gheorghe Tudor), *Partidul Comunist Român — organizatorul și inițiatorul efortului întregului popor pentru susținerea războiului antihitlerist* (Col. Ion Popescu), *Mărturia privind lupta bihorenilor împotriva dominației horthysto-fasciste* (Ioan Popovici), *Contribuția femeilor din Bihor la susținerea războiului de independență (1877—1878)* (Dr. Viorel Faur), *Pagini din lupta bihorenilor pentru independență și unitate* (Dr. Liviu Borcea), *Rolul și contribuția armatei române la eliberarea Ungariei* (Lt. col. Nicolae Mănoiu), *Contribuția armatei române la eliberarea Cehoslovaciei* (Lt. col. Nicolae Bochiș), *Participarea armatei române la eliberarea Austriei* (Cpt. Ioan Țepelea), *Regimentul 1 Artilerie din Divizia „Tudor Vladimirescu” în luptele pentru eliberarea orașului Oradea* (Col. r. Gheorghe Ghinea) și *Regimentul 5 Roșiori la forțarea râului Tisa, în octombrie 1944* (Mr. r. Mircea Velicu). În după-amiaza aceleiași zile au mai avut loc două momente semnificative: vernisajul expoziției „40 de ani de la victoria asupra fascismului” (realizată de filială în colaborare cu Comitetul Veteranilor de Război din județul Bihor și Muzeul Țării Crișurilor; majoritatea pieselor expuse — manuscrise, fotografii, ordine, medalii, părți componente ale echipamentului original, arme, etc. — au provenit de la veteranii de război, care au dovedit o rară însuflețire pentru această expoziție, ce a rămas deschisă pînă la finele anului într-una din sălile Casei Armatei) și prezentarea, de către Cpt. Ioan Țepelea, a lucrării *Istoria infanteriei române* (două volume), luînd parte la acest eveniment științific Col. dr. Gheorghe Tudor (director al Centrului de Studii și Cercetări de Istorie și Teorie Militară din București), unul din autorii sintezei.

O altă manifestare de seamă a filialei a fost simpozionul cu tema: *Congresul al IX-lea al P.C.R. — moment de referință al devenirii socialiste a patriei* (la Cabinetul Județean Bihor pentru Activitatea Ideologică și Politico-Educativă, în 15 iulie 1985). Au participat membri și invitați, după cum urmează: Col. Andrei Sava (*Cuvînt de deschidere*), Gen. mr. Nicolae Șchiopu (*Insemnătatea istorică a Congresului al IX-lea al P.C.R. — moment de referință al noului curs în viața partidului și întregului nostru popor*), Col. dr. Gheorghe Tudor (*Probleme fundamentale ale istoriei poporului român în opera tovarășului Nicolae Ceaușescu*), Col. Ion Popescu (*Rolul determinant al tovarășului Nicolae Ceaușescu în elaborarea și înfăptuirea politicii externe a statului nostru, contribuția sa de excepțională însemnătate la soluționarea marilor probleme ale umanității, ale lumii contemporane*), Dr. Liviu Moldovan (*Contribuția secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la dezvoltarea creatoare a teoriei revoluționare în domeniul vieții și activității partidului*), Dr. Nicolae Chidioșan (*Repertoriul cercetărilor arheologice bihorene, efectuate în cele două decenii de la Congresul al IX-lea*), Dr. Sever Dumitrașcu (*Cercetări arheologice în vestul Apusenilor referitoare la mileniul I*), Ioan Popovici (*Valori documentare cu privire la istoria poporului*

român, intrate în arhivele bihorene în perioada ultimelor două decenii), Lt. col. Nicolae Bochiș (*Tovarășul Nicolae Ceaușescu — strălucit fondator al doctrinei militare naționale*), Cpt. Ioan Țepelea (*Concepția secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu privind locul și rolul armatei în viața social-politică a țării*). În cinstea sărbătorii noastre naționale a fost organizat — de către filială în colaborare cu Muzeul Țării Crișurilor și Casa Armatei — simpozionul 23 August 1944, începutul unei ere noi în istoria poporului român. Au fost susținute comunicările: *Actul istoric de la 23 August 1944 — expresie a voinței întregii noastre națiuni* (Gen. mr. Nicolae Șchiopu), *Noi mărturii documentare referitoare la lupta populației din Bihor împotriva dominației horthyste* (Ioan Popovici), *Considerații privind eforturile poporului român pentru eliberarea Ardealului de Nord* (dr. Viorel Faur), *Opera tovarășului Nicolae Ceaușescu — temelie a gândirii și practicii militare românești contemporane* (Cpt. Ioan Țepelea) și *Luptele desfășurate de armata română pentru eliberarea Ardealului de Nord. Memorii de război* (Col. r. Constantin Runcanu).

De o notabilă ținută științifică și politică a fost simpozionul cu tema: *Armata română — factor important pentru apărarea independenței și unității naționale*⁶. S-a desfășurat la Cabinetul Județean Bihor pentru Activitatea Ideologică și Politico-Educativă, la 22 octombrie 1985. Au contribuit la configurarea acestui eveniment din viața cultural-științifică bihoreană: Col. Andrei Sava (*Cuvînt de deschidere*), Col. dr. Gheorghe Tudor (*Armata română pe drum de lupte și victorii*), Col. dr. Gheorghe Romanescu (*În numele libertății și independenței*), dr. Mircea Măciu (*Sentimentul istoriei, culturii și civilizației românești*), Col. dr. Florin Zăgănescu (*Industria aeronautică românească*), dr. Liviu Borcea (*Contribuții la istoria prezenței și continuității românești în Bihorul medieval*), Col. dr. Dumitru Crăciun (*Contribuția aviației românești la eliberarea teritoriului național*), Cpt. Ioan Țepelea (*Considerații în legătură cu dictatul de la Viena*), Lt. col. Nicolae Bochiș (*Importanța operației de acoperire din august—septembrie 1944 pe linia demarcației din Transilvania, impusă prin dictatul de la Viena*), dr. Viorel Faur (*Contribuții la cunoașterea evenimentelor din Bihor în lunile septembrie—octombrie 1944*) și Col. Gheorghe Hava (*Armata română în Epoca Nicolae Ceaușescu*⁷). În aceeași zi s-a organizat — în colaborare cu Editura Științifică și Enciclopedică din București — o întâlnire cu autorii unor lucrări de istorie militară, mai exact: Col. dr. Gheorghe Tudor, Col. dr. Dumitru Crăciun, Col. dr. Florin Zăgănescu și Col. dr. Gheorghe Romanescu. Au mai avut intervenții dr. Mircea Măciu și Alexandru Andrițoiu.

Considerăm ca fiind o experiență inedită în activitatea filialei realizarea, în colaborare cu Comitetul Județean Bihor al Veteranilor de Război, a unui simpozion (la finele lunii octombrie 1985), care a fost deschis

⁶ Realizat de filială împreună cu Casa Armatei și Comisia județeană Bihor pentru Răspîndirea Cunoștințelor Științifice și Tehnice.

⁷ Au fost consemnate exact titlurile lucrărilor și autorii care le-au susținut. Programul tipărit cu acest prilej a fost deci, modificat (în sensul datelor consemnate în această pagină).

de Traian Bondar (șeful Secției de Propagandă a Comitetului Județean Bihor al P.C.R.). Au făcut memorabile evocări, în deplinul respect al adevărului, al faptelor, la care au luat parte Col. r. Eugen Stoica (*Modul cum a fost receptat actul istoric de la 23 August 1944 în statul major al armatei române*), Col. r. Gheorghe Ghinea (*Luptele Diviziei „Tudor Vladimirescu” în zona Sfintu Gheorghe*), Lt. col. r. Iosif Ursuța (*Evenimentele de la Tinca, din luna septembrie 1944*), Cpt. r. Vasile Bâscă (*Momente semnificative din luptele purtate de Divizia 3 Munte în zona Beiușului*), Col. r. Gheorghe Gurgui (*Momente din luptele pentru eliberarea așezărilor românești din zona Carei*), Mr. r. Nicolae Petruț (*Contribuția diviziilor românești pentru eliberarea municipiului Oradea, la 12 octombrie 1944*), Col. r. Mihai Turcu (*Aspecte ale bătăliilor purtate de Divizia „Tudor Vladimirescu” pentru eliberarea orașului Debrețin*) și Lt. col. r. Alexe Ivanov (*Ceferiștii români în sprijinul acțiunilor militare de pe teritoriul Austriei*). Au mai participat, cu intervenții, la această manifestare de o rară intensitate emoțională: Alexandru Andrițoiu, dr. Viorel Faur și Lt. col. Nicolae Bochiș. S-a stabilit ca, pe parcursul anului următor, să se organizeze și alte simpozioane de o factură similară, la care să fie evocate de către alți veterani de război momente din luptele eroice ale ostașilor români împotriva armatelor fasciste.

De o calitate științifică remarcabilă și, concomitent, de o certă eficiență propagandistică a fost simpozionul avînd ca tematică *Lupta poporului român pentru libertate națională*, dedicat zilei de 1 Decembrie, sărbătoarea de suflet și de conștiință a poporului român. Simpozionul s-a desfășurat la Casa Armatei, în 30 noiembrie 1985. Au fost prezentate comunicările: *Opera secretarului general al P.C.R., președintele României, comandantul suprem al forțelor armate, tovarășul Nicolae Ceaușescu, despre lupta poporului român pentru unitate națională* (Gen. mr. Nicolae Șchiopu), *Marea împlinire din 1918 — opera întregului popor român* (Col. Andrei Sava), *Apărarea unității statale, a integrității teritoriale, a independenței și unității naționale — obiectiv fundamental al doctrinei militare românești* (Col. Gheorghe Hava), *Locul istoric al mișcării muncitorești și socialiste din România în lupta pentru realizarea Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918* (Lt. col. Nicolae Bochiș), *Instituția voievodală — expresie a unității românești în evul mediu* (dr. Liviu Borcea), *Noi documente despre lupta românilor bihoreni pentru făurirea statului național unitar român* (dr. Viorel Faur), *Gărzile naționale în lupta pentru făurirea statului național unitar român* (Cpt. Ioan Țepelea), *Cinci istorici români* (Gh. Ciuhandu, Șt. Lupșa, Aloisie Tăutu, Eugen Rozvan și Ilie Cristea) — *luptători pentru apărarea unității naționale a poporului român* (dr. Sever Dumitrașcu), *Economiști români transilvăneni din generația Unirii* (dr. Mihai Drecin), *Contribuția presei interbelice la opera de consolidare a statului național unitar român* (Ioan Baba) și *Legăturile dintre românii din nord-vestul Transilvaniei cu Societatea „Astra” și Universitatea din Sibiu (1940—1944)* (Vasile Ciubăncan).

Filiala a mai practicat și alte forme de activitate, cum au fost, spre pildă, numeroasele simpozioane⁸ organizate în unități militare, școli generale și licee, întreprinderi și instituții din județ, mai ales cu prilejul zilelor de 23 August și 25 Octombrie. Realmente interesantă a fost și dezbaterea (de la sfârșitul lunii martie) pe tema: *Stadiul actual al cercetărilor din Bihor cu privire la istoria militară* (au participat: Traian Bondar, dr. Viorel Faur, dr. Sever Dumitrașcu, dr. Liviu Borcea, D. Ignat, Gh. Mudura, Barbu Ștefănescu, Aurel Chiriac, I. Popovici, M. Zintz și I. Țepelea). De asemenea, Casa Armatei a organizat cu prilejul simpozioanelor amintite spectacole cultural-artistice. O bună colaborare s-a realizat cu Centrul de Bibliotecă Oradea, care a prezentat standuri de cărți cu conținut adecvat evenimentelor reconstituite în cadrul manifestărilor științifice.

Concluzia care se degajă din cele prezentate este, în chip firesc, aceea că în anul 1985 filiala din Bihor a C.R.I.M. a desfășurat o activitate laborioasă, cu deosebire în domeniul propagării cunoștințelor istorice în rândul militarilor, veteranilor de război, elevilor și a altor locuitori ai județului nostru. Filiala a primit un constant și prețios sprijin din partea Secției de propagandă a Comitetului Județean Bihor al P.C.R., a Comandamentului mării unități, Comitetului de Cultură și Educație Socialistă al județului Bihor, Casei Armatei, Comitetului Veteranilor de Război, Muzeului Țării Crișurilor, Comisiei Județene Bihor pentru Răspindirea Cunoștințelor Științifice și Tehnice și a altor instituții culturale. Ca atare, filiala bihoreană a C.R.I.M. s-a afirmat ca un prestigios organism științific și de propagandă a tradițiilor progresiste ale istoriei naționale și locale.

⁸ Dintre acestea le mai consemnăm pe cele desfășurate în 3 mai 1985 la U.M. 01334 Beiuș, Casa de Cultură din Oraș Dr. Petru Groza și Casa de Cultură din Vașcău (au susținut lucrări: dr. Viorel Faur, dr. Liviu Borcea, Col. Corneliu Lungu, Lt. col. Gh. Olteanu, Cpt. I. Țepelea, Cpt. Iosif Margan); în 8 mai 1985 la Căminul cultural Holod (au participat: Dr. V. Faur, Dr. L. Borcea, Cpt. I. Țepelea și Petru Bondar, veteran de război din localitate); la Liceul de Filologie-Istorie Oradea (au luat parte: Dr. V. Faur, Cpt. I. Țepelea și Mr. r. Dragomin, veteran de război); Școala generală Delureni (au evocat evenimentele: Dr. V. Faur, I. Popovici și Cpt. I. Țepelea); Școala Generală 14 Oradea (au fost prezenți: Dr. V. Faur și Mr. r. Mircea Velicu, veteran de război) etc.